

**ASPECTE TEORETICO-METODOLOGICE DE FORMARE A COMPETENȚELOR
ECONOMICE ÎN ȘCOALA PRIMARĂ
THEORETICAL-METHODOLOGICAL ASPECTS OF ECONOMIC SKILLS TRAINING
IN PRIMARY SCHOOL**

**Lora CIOBANU, conferențiară universitară, doctor,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Republica Moldova**

Rezumat: În articolul de față se descriu competențele economice (competențele specifice și unitățile de competențe) pentru clasele primare; se evidențiază reperele teoretico-metodologice care stau la baza selectării conținuturilor economice și a tehnologiilor de predare-învățare. În calitate de modalități didactice eficiente de implementare a educației economice se explică următoarele: infuzionarea disciplinară, demersul disciplinar, demersul modular, demersul opțional (curriculum la decizia școlii).

Cuvinte-cheie: educație economică, competențe economice, conținuturi economice, demers opțional, infuzionare disciplinară, demers modular, demers opțional

Abstract: This article describes the economical skills (specific skills and skills units) for primary classes; it emphasizes the theoretical-methodological landmarks that are at the base of the economical contents and teaching-learning technologies. The following are explained as effective didactic ways of implementing economical education: disciplinary infusion, disciplinary approach, modular approach, optional approach (curriculum at the decision of school).

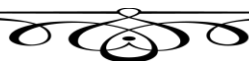
Keywords: economic education, economic skills, economic contents, optional approach, disciplinary infusion, modular approach, optional approach

Politica educațională cuprinde două elemente majore: *principiile și competențele* sistemului. Principiile reformei declarate în Codul Educației al Republicii Moldova (RM) sunt următoarele:

- principiul dezvoltării;
- principiu democratizării;
- principiul umanizării;
- principiul individualizării și diferențierii;
- principiul integrității valorilor național-spirituale și general-umane;
- principiul internaționalizării [3].

Ținând cont de principiile educației, au fost trasate *direcțiile strategice de activitate și dezvoltare* ale sistemului educațional din RM:

1. Democratizarea sistemului educativ, ieșirea de sub incidența modelului educațional de tip ideologic prin dezideologizarea conținuturilor programelor școlare, a vieții școlii în ansamblu.
2. Transpunerea învățământului în baza unui nou sistem de valori, prin revenirea la spiritualitatea neamului și la valorile ce asigură progresul social. Integrarea firească a învățământului din Republica Moldova în cel european.
3. Ameliorarea situației din învățământ prin înlăturarea deficiențelor vădite și modernizarea conținuturilor.
4. Transpunerea treptată a sistemului de învățământ în sistemul nou de coordonate determinat de evoluția acestuia din perspectiva reformei de restructurare. Instituirea sistemului național de învățământ.
5. Creșterea prestigiului învățământului în societate, a ponderii lui.

Direcțiile strategice enunțate au servit în calitate de poziții cheie în procesul de elaborare a competențelor curriculare pentru toate ciclurile de învățământ.

În practica școlară se apreciază ca fiind competent acel elev care dă dovadă de măiestrie în îndeplinirea unei sarcini, demonstrând ceea ce știe și ceea ce știe să facă. Curriculumul național preia această accepție curentă și oferă următoarea definiție: *Competențele sunt ansambluri structurate de cunoștințe și deprinderi dobândite prin învățare; acestea permit identificarea și rezolvarea în contexte diverse a unor probleme caracteristice unui anumit domeniu. Competențele se constituie din structuri cognitiv-teoretice și acțional-practice prin intermediul cărora se poate realiza educația* [4].

Raportată la *educația economică*, competența economică este descrisă în literatura de specialitate [6, 9, 10] drept o capacitate intelectuală ce dispune de variate posibilități de transfer (capacitatea de a comunica, decide, detecta, selecta, evalua date, informații, relații din sfera economică), capacitate care-și asociază componente afective și atitudinale, de motivare a acțiunii și comportamentului economic. Legăturile care se stabilesc, asociațiile și sintezele noi, dau profunzime cunoașterii și contribuie la formarea *competențelor economice cognitiv-teoretice*: noțiuni economice, reprezentări despre bunuri sociale și personale. În ultima instanță, competența cognitiv-teoretică se probează prin cunoștințe temeinice, prin priceperea și abilitatea de a acționa, de a desfășura diverse activități practice cu caracter economic și de a obține rezultate apreciate de cei din jur: învățător, colegi, părinți.

În virtutea caracterului său activ, imprimat de gravitatea, importanța și actualitatea obiectelor pe care le vizează, educația economică presupune împlinirea plină a celor trei dimensiuni ale actului educațional:

- *cognitivă*: transmiterea unor cunoștințe pertinente cu problematica economică;
- *axiologică*: formarea de convingeri, interese, atitudini, adeziunea la idealuri;
- *praxiologică*: formarea unor deprinderi, comportamente, formarea culturii economice, în consonanță cu anumite exigențe valorice.

Formarea competențelor economice specifice se află în raport cu următoarele competențe economice generale:

- explicarea modului de funcționare a sistemului economiei de piață;
- definirea corectă a conceptelor economice;
- analiza fenomenelor și proceselor specifice economiei de piață;
- realizarea unor comparații între procesele economice;
- identificarea tendințelor de evoluție în economia contemporană;
- susținerea argumentată a unor puncte de vedere personale cu privire la un fenomen sau situație economică particulară;
- sesizarea influențelor reciproce dintre fenomenele economice și cele sociale;
- sintetizarea informațiilor privind situația reală din economie, obținute prin diverse canale de informare;
- distingerea modalităților de adaptare rapidă la schimbările economico-sociale.

Aceste competențe generale demonstrează că educația economică se racordează la schimbările din societate, care influențează formarea mentalității economice a elevului.

Educația economică este receptivă la schimbările din societate, care se reflectă în conținuturile curriculare și contribuie la formarea mentalității economice a micului școlar prin cunoștințe economice, gândire economică, atitudine economică și cultură economică.

Formularea competențelor economice pentru elevii de diferite vârste presupune o analiză profundă a particularităților psihologice ale acestora; cunoașterea mecanismelor interne ale asimilării normelor și cerințelor societății; cunoașterea legităților dezvoltării și formării necesităților rezonabile, a vieții emoționale și regularităților dezvoltării sentimentului de stăpân al țării; conceperea rolului etaloanelor de conduită și legităților asimilării lor; formarea spiritului de economie, a atitudinii grijului față de bunurile țării.

În plan operațional, la elaborarea competențelor economice (competențe specifice și unități de competențe) pentru clasele primare, au stat la bază și alte repere științifico-metodologice:

- Fondul epistemologic specific pe care ni-l prezintă economia;
- Cercetările autohtone care au vizat problema elaborării competențelor [1, 2, 5, 7, 8];
- Competențele curriculare cheie pentru clasele primare, în special competența cheie „h” – *competența antreprenorială și spirit de inițiativă*;
- Curriculumul național. Învățământ primar;
- Ghidul de implementarea a Curriculumului național pentru învățământul primar;
- Tehnologiile de educație economică a elevilor claselor primare;
- Experiența cadrelor didactice din ciclul primar care au elaborat Curriculum la decizia școlii pentru disciplina opțională Educația economică sau Educația pentru antreprenariat;
- Experiența cadrelor didactice care au pilotat programul Junior Achievement.

În rezultat au fost formulate următoarele competențe economice specifice care au fost concretizate în unități de competențe, după cum urmează:

I. Utilizarea conceptelor economice și a limbajului economic, dând dovadă de corectitudine și coerență;

II. Manifestarea atitudinilor economice valoroase în plan personal și social în situații cotidiene;

III. Valorificarea comportamentelor economice în practica de viață a elevilor.

Unități de competențe (clasele a I-a și a II-a)

I. Utilizarea conceptelor economice și a limbajului economic, dând dovadă de corectitudine și coerență:

1.1. Aprofundarea cunoștințelor din domeniul muncii oamenilor (obiectul muncii, rezultatul muncii, munca individuală, munca colectivă);

1.2. Înțelegerea faptului că orice om îndeplinește în economie un anumit rol: unul e brutar, el coace pâine; altul e șofer, el cară marfa etc.;

1.3. Precizarea reprezentărilor din domeniul finanțelor: a cumpăra-a vinde, ieftin-scurt, convenabil-neconvenabil, a câștiga-a pierde;

1.4. Formarea reprezentărilor elementare economice: gospodar, fermier, datorie, concurență, preț, leul nostru, avans, iarmaroc, marfă, folos, aur, publicitate, producție, import, export, magazin universal, licitație, bancă, mecenat, valută;

1.5. Familiarizarea cu denumirile și conținutul profesiilor noi: fermier, economist, agent de reclamă, antreprenor, businessman;

1.6. Precizarea regulilor jocurilor bazate pe concurență. Înțelegerea faptului că poți câștiga sau pierde (fără a te supăra pe partener).

II. Manifestarea atitudinilor economice valoroase în plan personal și social în situații cotidiene:

2.1. Respectul față de sine și respectul față de altul;

2.2. Educarea mândriei de sine, încrederea în forțele proprii;

2.3. Formarea atitudinii grijului față de mediu, față de timp, față de produsul finit al muncii-prelungirea „vieții” lucrurilor: totul ce apare în rezultatul muncii oamenilor trebuie păstrat timp cât mai îndelungat pentru ca să aducă folos oamenilor. Timpul se folosește rațional, astfel se lucrează și se odihnește bine. Lucrurile se păstrează în ordine. În procesul muncii trebuie păstrată natura;

2.4. Stimularea tendințelor de raționalitate: conștientizarea faptului că pot exista mai multe modalități de îndeplinire a unei însărcinări de muncă;

2.5. Formarea tendințelor de economicitate: atitudine economică față de factorii energetici și termici (să întrerupă lumina ziua sau când iese afară din încăperea, să urmărească dacă ușile, ferestrele încăperilor sunt iarna bine închise), atitudine gospodărească în realizarea unui plan etc.;

2.6. Formarea atitudinii corecte față de bani: banii sunt un echivalent al muncii nu al lucrurilor, rechizitelor, vestimentației, dulciurilor etc.;

2.7. Stimularea dorinței de a duce lucrul început la bun sfârșit.

III. Valorificarea comportamentelor economice în practica de viață a elevilor:

3.1. Economicitate: capacitatea de utilizare a volumului minim de materiale pentru valorificarea unui plan, unei idei, refolosirea deșeurilor;

3.2. Raționalitate: capacitatea de a găsi cea mai adecvată cale de efectuare a însărcinărilor de muncă (mai întâi voi strânge vesela, apoi voi șterge masa și numai după aceasta voi mătura);

3.3. Formarea priceperilor de planificare a bugetului familiei (de timp și financiar): înțelegerea corelației dintre trebuințele familiei și posibilitățile ei financiare. Abilități de subordonare a cheltuielilor după importanță. Conștientizarea necesităților proprii: necesități care pot apărea astăzi, într-o săptămână, într-un anotimp, într-un an; să-și dea seama de ce depinde îndeplinirea dorințelor proprii, să nu insiste procurarea obiectelor fără importanță sau procurarea lucrurilor pe care părinții nu le pot cumpăra;

3.4. Deprinderi de îndeplinire a însărcinărilor *permanente* de muncă;

3.5. Aprecierea muncii de pe pozițiile calității și utilității: corectitudinea consecutivității acțiunilor de muncă; calitatea și utilitatea rezultatului;

Unități de competențe (clasele a III-a și a IV-a)

I. Utilizarea conceptelor economice și a limbajului economic, dând dovadă de corectitudine și coerență:

1.1. Îmbogățirea vocabularului economic și înțelegerea unor noțiuni de natură economică (piață, marfă, producție, licitație, import, export etc.);

1.2. Sesizarea și explicarea necesității de aprofundare a cunoștințelor în diverse forme de activitate ale oamenilor din diferite sfere de activitate;

1.3. Diferențierea denumirilor și caracteristicilor noilor profesii apărute pe piața de desfacere (agent de reclamă, fermier, businessman etc.);

1.4. Interpretarea și înțelegerea corectă a terminologiei din domeniul economic actual (ieftin-scump, cumpărare-vânzare, îmbogățire-faliment etc.).

II. Manifestarea atitudinilor economice valoroase în plan personal și social în situații cotidiene:

2.1. Demonstrarea respectului față de sine și față de altul;

2.2. Manifestarea răspunderii și grijii față de bunurile materiale;

2.3. Economisirea factorilor energetici și termici;

2.4. Înțelegerea că banii sunt echivalent al muncii;

2.5. Exprimarea respectului față de partenerul de afaceri, colegul de muncă;

2.6. Exteriorizarea deschiderii spirituale și cultural-economice;

2.7. Exprimarea dorinței de a duce lucrul început la bun sfârșit;

2.8. Acceptarea și propunerea modalităților de realizare a unei munci;

2.9. Evaluarea muncii de pe pozițiile calității și utilității; corectitudinea consecutivității acțiunilor de muncă; calitatea și utilitatea rezultatului finit;

2.10. Menținerea echilibrului emoțional în situație de câștig sau de faliment.

III. Valorificarea comportamentelor economice în practica de viață a elevilor:

3.1. Argumentarea necesității unei lumi mai bune, nu numai la scara propriei comunități, și cu referință la societate în general;

3.2. Capacitatea de a specifica valoarea muncii în colaborare și de a participa în realizarea unui obiectiv comun;

3.3. Priceperea de a se implica în planificarea bugetului familiei și a explica corelația dintre trebuințele familiei și posibilitățile financiare;

3.4. Participarea în mod direct și indirect la luarea deciziilor în familie sau în interiorul grupului;

3.5. Proiectarea și realizarea însărcinărilor de muncă acasă, la școală;

3.6. Capacitatea de a aborda problemele deschis și flexibil.

Aceste competențe confirmă ideea că misiunea fundamentală a educației economice este de a dezvolta capacitatea elevului de vârstă școlară mică de a exterioriza curiozitatea științifică, interesul de cunoaștere, asimilarea unui sistem de noțiuni elementare cu caracter economic, proiectarea și confecționarea obiectelor din materiale reciclabile. Rezultă, că acumularea de cunoștințe și abilități economice practice trebuie însoțită și de educarea caracterului, de deschiderea culturală și asumarea de responsabilități social-economice.

Competențele enunțate stau la baza selectării conținuturilor economice și a tehnologiilor de predare în cadrul cursului opțional „Educație economică”.

În calitate de *modalități didactice* de realizare a *educației* economice, Curriculum național pentru clasele primare [4] propune:

1. *Infuzionarea disciplinară* care presupune realizarea conținuturilor economice în cadrul disciplinelor curriculare cu statut autonom. *Exemplu:* Unitățile de competențe care vizează pregătirea economico-practică a elevilor se pot realiza în cadrul următoarelor discipline de studiu: matematică, științe, limbă română, educație tehnologică, dezvoltare personală (disciplinele nominalizate sunt selectate din Curriculum național pentru ciclul primar, ediția 2018).

2. *Demersul disciplinar* care consta în introducerea de noi discipline școlare centrate pe un anumit tip de educație (conținut). *Exemplu:* Educația economică poate să apară ca disciplină cu statut autonom inclusă în Curriculum național pentru ciclul primar. În cazul dat dezavantajul ar fi supraîncărcarea curriculumului.

3. *Demersul modular* presupune introducerea noilor conținuturi educaționale sub formă de unități de învățare / module în cadrul disciplinelor școlare care au statut autonom. *Exemplu:* *Educația economică* poate constitui un modul a disciplinei *Educația tehnologică*.

4. *Demersul opțional* presupune elaborarea Curriculumului la decizia școlii (cu acordul părinților și elevilor consemnat prin cerere).

În cele ce urmează noi vom opta pentru *infuzionarea disciplinară* și *demersul opțional* ca fiind cele mai eficiente forme de educație economică.

Infuzionarea educației economice în aria disciplinelor școlare presupune:

- necesitatea de a integra conținuturile *educației economice* în structura curriculumului național;
- necesitatea de a realiza o sinteză curriculară între cunoștințe, atitudini și abilități. Pentru ilustrare prezentăm mai multe exemple.

Exemplu 1: La disciplina *File din istoria Românilor* propunem să fie studiați anumiți temeni economici în cadrul temelor:

- *Toți avem aceleași drepturi.* La tema dată se aduc informații referitoare la drepturile economice, sociale și culturale. Dreptul la negociere colectivă (art. 43 (4)); dreptul la moștenire (art.46); dreptul la hrană decentă și sănătoasă; dreptul la asigurare materială; dreptul la asistență și protecție socială (art.47); dreptul familiei la protecție socială, legală și economică (art.48 și 49).
- *Republica Moldova astăzi.* După proclamarea independenței, în Republica Moldova au avut loc importante schimbări politice, *economice*, culturale. E cunoscut faptul că în prezent Republica Moldova se dezvoltă în condițiile *economiei de piață*. Ea își dezvoltă *relațiile economice* cu statele europene. De exemplu, sunt *exportate* fructe și legume, dar se *importă* petrol, energie electrică, gaze naturale, mărfuri industriale etc. Cu unele întreprinderi sunt stabilite și *relații-barter* pentru *marfă primă* cum este fierul, grâul și altele. Prin aceste *schimburi de mărfuri* în țară pătrunde *valuta* statelor vecine și a statelor din Occident, fapt ce contribuie la menținerea *echilibrului economic* al statului.

Exemplu 2: La disciplina *Științe*, propunem să fie studiați anumiți temeni economici în cadrul temei:

- *Trăim aceeași viață cu natura.* La tema dată învățătorul are posibilitatea să includă o serie de noțiuni economice, vorbind despre protecția apei, poluarea aerului, protejarea resurselor naturale. Prin intermediul diferitelor conversații, învățătorul demonstrează că numai printr-o economie rațională resursele pot să ajungă și pentru generațiile viitoare.

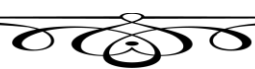
Pentru însușirea eficientă de către elevi a noțiunilor cu caracter economic, învățătorul trebuie să cunoască conținutul și semnificația noțiunilor date; să țină cont de posibilitățile elevului în fiecare perioadă concretă de învățare; să selecteze corect modalitatea didactică de formare a noțiunilor.

Atât predarea cursului opțional la Educația economică, cât și infuzionarea disciplinară a conținuturilor economice au la bază următoarele *condiții pedagogice*:

- antrenarea elevilor în diverse tipuri de activități, locul central revenindu-i activității de muncă;
- implementarea formelor și metodelor de organizare a activităților economice care corespund particularităților de vârstă ale elevilor;
- valorificarea experienței de viață anterioare a elevilor;
- exersarea permanentă a cunoștințelor economice, care influențează formarea deprinderilor și calităților moral-economice de performanță.

Reieșind din particularitățile procesului de educație și instruire, evidențiate în cercetările legate de problema umanizării, educația economică în ciclul primar se realizează în baza următoarelor *principii*:

- *Principiul dialogului* – poziția cadrului didactic și a elevului sunt echitabile;
- *Principiul problematizării* – pedagogul nu transmite, nu educă, dar actualizează, stimulează tendințele elevului, activitatea lui de cercetare; creează condiții pentru perfecționarea comportamentului economic;
- *Principiul personalizării* – influența educațională se face prin intermediul rolurilor, iar totul ce nu corespunde rolului se înlătură;
- *Principiul individualizării* – concretizarea conținutului educației economice se face în baza respectării particularităților de vârstă și individuale ale elevilor.
- Cu valoare de repere psihologice evidențiem următoarele momente:
- Cunoașterea „lumii economice” de către elevii claselor primare se face cu ajutorul maturilor (pedagogului, părinților, bunecilor etc.);
- Cea mai efectivă conducere a activității cognitive cu conținut economic a elevilor se efectuează în cadrul lecțiilor opționale și prin intermediul infuzionării conținuturilor economice în disciplinele cu statut autonom: matematica, limba română, educația tehnologică etc.;
- Este important ca debutul lecțiilor cu implicații economice să fie unul interesant, centrat pe evidențierea unor probleme economice din viața cotidiană, deoarece începutul lecției va determina dispoziția elevilor pe parcursul întregii activități;
- Problemele, situațiile problematizate cu conținut economic permit încadrarea în activitatea de cunoaștere a diferitor feluri de senzații;

-
-
- Pentru înregistrarea performanțelor în procesul de educație economică a elevilor claselor primare este obligatoriu să ne imaginăm clar sistemul integral de mijloace care trebuie incluse în procesul educațional.

Concluzie: Conținutul educației economice în clasele primare include dimensiunile activității de formare-dezvoltare a personalității, realizate prin competențe la nivel de cunoaștere, aplicare, integrare și vizează cunoștințele economice, gândirea economică, atitudinea economică, cultura economică.

Referințe bibliografice:

1. ACHIRI, I., NASTAS, S., BOTGROS, I., CRUDU, V. *Repere conceptuale privind elaborarea curriculumului la disciplinele opționale*. Chișinău, 2017. ISBN 978-9975-48-108-3;
2. BOCOȘ, M. *Instruire interactivă*. București: Editura Polirom, 2013. 472 p. ISBN 978-973-46-3248-0;
3. Codul Educației al Republicii Moldova. Cod nr.152 din 17.07.2014. Publicat: 24.10.2014. In: *Monitorul Oficial* Nr. 319-324 art.Nr.634. Data intrării în vigoare: 23.11.2014. CEC 152/2014 ID intern unic: 355156;
4. *Curriculum național. Învățământul primar*. (Ordinul MECC nr.1124 din 20.07.2018) Chișinău, 2018;
5. CUCOȘ, C. *Pedagogie*. Ediția a III-a, revăzută și adăugită. Iași: Polirom, 2014. 536 p. ISBN 978-973-46-4041-6;
6. CIOBANU, L. Specificul formării elementelor culturii economice elevilor claselor primare în cadrul lecțiilor de matematică. In: *Perspective și tendințe actuale de dezvoltare a învățământului preșcolar și primar*. Materialele Conferinței Științifice Internaționale. Bălți: Tipografia din Bălți, 2014, pp. 25-34. ISBN 978-9975-132-13-8;
7. CRISTEA, S. *Dicționar enciclopedic de pedagogie, Vol.1*. București: Didactica Publishing House, 2015. ISBN 978-606-683-295-3;
8. GUȚU, VI., BUCUN, N., GHICOV, A. *Cadrul de referință al curriculumului național*. Chișinău: Lyceum, 2017. 508 p. ISBN 978-9975-3157-7-7;
9. ВОЛОДИНА, М. Б. Формирование экономических представлений у младших школьников. В: *Молодой ученый*. 2014, № 6, с. 684-685;
10. КОРШУН, А. Г. *Актуальность экономического воспитания подростков в условиях современной системы образования*. 2013. ББК: Ч420.05; УДК: 37.035.3.